

Ю. В. НОСІК

СУЧАСНА СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ДОМЕННИХ ІМЕН

В статті аналізується сучасна практика рішення судами України правових питань, пов'язаних з реєстрацією, використанням і делегуванням доменних імен.

© НОСІК Юрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

The article is focused on the analysis of the current judicial practice in resolving the legal issues arising from registration, use and transfer of the domain names.

Розвиток українського сегменту глобальної мережі Інтернет є однією з найістотніших складових інформатизації суспільства та якісного перетворення цивільного обороту. Доменні імена, які є засобами ідентифікації інформаційних ресурсів та осіб у мережі, набувають дедалі більшого правового значення. Їхня суто технічна роль еволюціонувала у важливий економіко-правовий механізм, який діє у сферах економічної конкуренції, інтелектуальної діяльності, здійснення особистих немайнових прав тощо. Розвиток глобальної інформаційної мережі (Інтернет) зумовив розширення традиційного переліку засобів індивідуалізації за рахунок включення до нього, як нового видового елементу, доменного імені¹. Як зазначає О.В. Кохановська, такий новий засіб індивідуалізації у мережі Інтернет зустрів схвалення з боку мереживної спільноти, а дана система дуже швидко поширилась і ствердилася у мережі². В.В. Бонтлаб розглядає доменне ім'я самостійним об'єктом права інтелектуальної власності як засобу індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у всесвітній мережі Інтернет³. Крім того, як стверджує Н.І. Майданик, правовий режим доменного імені є невід'ємним елементом правового режиму Інтернет-сайту⁴.

Кількісне зростання зареєстрованих доменних імен і, що найголовніше, підвищення функціональності інформаційних ресурсів, баз даних і систем, розміщених під тим чи іншим доменом, вже сьогодні обумовлюють свідоме та ініціативне ставлення осіб до закріплення за собою права на використання доменних імен та, об'єктивно, виникнення принципів спорів щодо правомірності такого використання.

Останнім часом до судів України надходить дедалі більше позовних заяв, де так чи інакше ставляться правові питання, пов'язані з доменними іменами. Проте на сьогодні виділяти спори з приводу доменних імен в окрему категорію, вочевидь, зарано, хоча б через їхню малу частку в загальному обсязі спорів. Проте судово-практика з вирішення таких спорів поступово формується і при цьому стикається з непростими теоретичними і практичними правовими проблемами. Способи судового вирішення таких проблем та їх аналіз і стануть предметом викладу у цій статті.

Насамперед слід відзначити, що сьогодні в Україні не можна вести мову про якісь тенденції вирішення спорів чи усталену судову практику з тих чи інших питань, пов'язаних із доменними іменами. Виявлені правові проблеми та застосоване судами їх вирішення мають, скоріше, спорадичний характер і вирішуються в рамках окремих спорів. Але навіть на прикладах окремих спорів можна прослідкувати різне бачення певних питань різними судовими інстанціями. Водночас у вирішенні певних питань існує певна тенденційність.

Другий важливий аспект, який позначається на вирішенні даного виду спорів, – новизна для українських судів і складність правовідносин, коли виникають спірні ситуації щодо доменних імен. Навіть використовуваний у сфері Інтернету категорійний апарат і поняття нерідко створюють суду додаткові труднощі для правильного вирішення спору.

І третє загальне зауваження до запропонованого огляду практики вирішення судами України правових питань, пов'язаних із доменними іменами, стосується доказової бази у спорах. Специфіка Інтернету як сфери функціонування домен-

них імен позначається на тому, що традиційні засоби доказування часто стають непридатними для фіксації значимих для вирішення спорів фактів. І навпаки, нетрадиційні засоби доказування (наприклад, документи в електронній формі, листування за допомогою засобів електрозв'язку) можуть найкращим чином характеризувати стан правовідносин сторін спору. Відповідно до п. 9 Інструктивних вказівок Державного арбітражу СРСР від 29.06.79 р. № и-1-4 «Про використання в якості доказів документів, наданих за допомогою електронно-обчислювальної техніки» дані, які містяться на технічному носіїві (перфострічці, перфокарті, магнітній стрічці, магнітному диску тощо) можуть бути використані як доказ у справі лише у випадках, коли вони перетворені на форму, придатну для звичайного сприйняття та зберігання у справі. Проте ставлення судів до таких «нетрадиційних» засобів доказування можна охарактеризувати як обережне.

З аналізу доступної (опублікованої) судової практики⁵ можна виділити два аспекти, в яких питання про доменні імена постають перед судами України. Перший аспект, коли спір виникає з приводу правомірності реєстрації та/або використання домену певною особою. В таких справах саме доменні імена виступають об'єктом спору. Позовні вимоги в них найчастіше формулюються так: заборонити використовувати домен, відновити адміністративний контакт, вжити заходів щодо передачі доменних імен та ін. Другий – доказовий аспект, коли належність та/або використання домену особою стає юридично значимою обставиною для захисту інших суб'єктивних прав, наприклад прав на знак для товарів і послуг. У цих спорах позовні вимоги можуть бути дуже різноманітні.

Вирішуючи спори, пов'язані із доменними іменами, суди стикаються з проблемою кваліфікації домену як об'єкта правовідносин та його співвідношення з іншими об'єктами цивільних прав. Так, Господарський суд Донецької області у рішенні від 25 жовтня 2006 р. у справі № 14/190пд зазначив: «Позивач не зробив посилання на жодний нормативний акт, що визначає доменне ім'я як об'єкт інтелектуальної власності, або навіть не пояснив, до якого виду об'єктів інтелектуальної власності (об'єкт авторського права, промислова власність, комерційне позначення тощо) воно належить. Таким чином, доводи позивача про наявність у нього права інтелектуальної власності на доменні імена до уваги не приймаються, а у задоволенні позовних вимог в цій частині слід відмовити». Далі в рішенні констатується, що доменні імена не є об'єктами інтелектуальної власності. У певному зв'язку з таким рішенням перебуває наступний висновок суду щодо оборотоздатності доменних імен. Зокрема, оцінюючи договір, за яким доменні імена були передані однією особою іншій за плату, Господарський суд Донецької області у цій же справі дійшов висновку про його неправомірність. Суд встановив, що доменні імена були передані за договором купівлі-продажу. Відповідно до зазначеного договору ТОВ «М.» сплатило позивачеві певну суму як плату за передані домени, а згодом відбулась офіційна передача доменних імен. Суд дійшов висновку, що доменне ім'я не може знаходитись у власності будь-якої особи, воно закріплюється (делегується) заінтересованому учаснику інформаційного обміну та має позначати відповідні сайти для їх ідентифікації у мережі Інтернет. Таким чином, на думку суду, набувач за договором купівлі-продажу не отримав жодних прав на доменні імена.

Правильно встановлено іншим судом співвідношення доменного імені та сайту, розміщеного під цим іменем в мережі Інтернет, з поміщеною на цей сайт інформацією. У справі 20/71 за 2007 р. Господарський суд міста Києва зазначив,

що реєстрацію доменного імені, з метою створення інформаційного ресурсу у мережі Інтернет та розміщення на інформаційному ресурсі певної інформації не можна вважати взаємопов'язаними фактами. Якщо розміщена інформація на інформаційному ресурсі порушує права власника об'єкта авторського права, то порушення полягає саме у розміщенні такої інформації, а не у реєстрації доменного імені та створенні інформаційного ресурсу.

Встановлення суб'єктного кола правовідносин з приводу доменних імен має принципово важливе значення для правильного вирішення даного виду спорів. Судами беруться до уваги і функції, виконувані тими чи іншими організаціями в системі адміністрування доменів, і договірні або службові зв'язки між особами. Вищий господарський суд України у постанові від 14 березня 2006 р., скасовуючи рішення попередніх інстанцій, вказав наступне. Оскільки діяльність з адміністрування доменних імен передбачає здійснення реєстраційних функцій та забезпечення умов доступу абонентів до відповідних телекомунікаційних послуг, то особа, яка здійснює лише делегування та адміністрування доменних назв, не є фактичним користувачем делегованих доменних імен. Адже реєстрація домену є, по суті, внесенням обумовленої інформації до реєстраційної бази даних, а не власне використанням такого домену. Таким чином, для правильного вирішення спору необхідно встановити безпосереднього держателя спірних доменних імен, тобто особу, в інтересах якої було зареєстровано доменні імена із застосуванням спірних знаків для товарів і послуг.

Виявивши невідповідність між реєстраційними записами про реєстрантів домену та учасниками спору, Господарський суд м. Києва у справі № 21/71-12/224 за 2007 р. вирішив, що саме по собі зазначення певної особи як реєстранта в реєстраційній базі домену .UA не свідчить про те, що саме ця особа є справжнім реєстрантом. Зазначена в реєстраційній базі фізична особа працювала у відповідача і обслуговувала його клієнтів, одним з яких був учасник спору. Цілком очевидно, що саме цей учасник спору виступав тією особою, що бажала користуватися та розпоряджатися певним доменним іменем в публічному домені, тоді як працівник відповідача був внесений до реєстраційної бази як особа, що є адміністративним контактом доменного імені.

Особливий дослідницький інтерес може становити те, яке бачення мали суди на джерельну базу вирішення спорів щодо доменних імен. Вищий господарський суд України у постанові від 08 червня 2004 р. по справі № 44/1 зазначив, що відносини з адміністрування доменів, реєстрації (делегування) та обслуговування доменних імен регулюються правилами Всесвітньої корпорації з присвоєння номерів та імен в мережі Інтернет (ICANN), Уряду США та міжнародних організацій. На підставі викладеного суди попередніх інстанцій дійшли вірного висновку, що зазначені правила та рекомендації Всесвітньої корпорації не входять до переліку джерел, визначених ст. 4 ГПК України.

Особливий висновок щодо питання про джерельну базу зробив у 2006 р. Господарський суд Донецької області у справі № 14/190пд. У рішенні суду стверджувалося: оскільки порядок організації всесвітньої мережі Інтернет під час її створення визначено урядом США та контролюється комерційною Міжнародною корпорацією з розподілу адресного простору мережі Інтернет (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), то застосувати законодавство України до таких відносин неможливо. Цей висновок суду має дискусійний характер.

Окремо слід розглянути те, як суди вирішують питання про застосування Правил тих чи інших доменів при вирішенні спорів. У рішенні по справі № 14/190пд

Господарський суд Донецької області вказав, що правила доменів не є нормативними, мають рекомендаційний характер, але добровільно застосовуються учасниками відносно у сфері регулювання всесвітньої мережі Інтернет (адміністраторами, реєстрантами та реєстраторами). За таких підстав суд вважав за можливе застосувати їх на підставі статті 7 ЦК України як звичай, який не суперечить актам цивільного законодавства України і ратифікованим міжнародним договорам.

Дещо інший підхід обрав Господарський суд м. Києва, розглядаючи справу № 21/71-12/224 у 2007 р. Він вважав: якщо спір виникає між учасниками, які погодились із Правилами домену (конклюдентно або формально), то такі Правила можуть застосовуватися при вирішенні спору. Проте щодо осіб, які жодним чином не виявляли згоди з такими Правилами, вони не застосовні.

Певні усталені тенденції існують у судовій практиці з вирішення тих спорів, в яких використання доменного імені є доказовим фактором. Наприклад, коли захищається або оспорується право особи на знак для товарів і послуг у зв'язку з його невикористанням на території України протягом трьох років після публікації, а наявність і функціонування відповідного доменного імені, навпаки, наводиться в якості доказу саме використання знаку. Так, відносно доменних імен суди України встановлюють факт використання знаку для товарів і послуг на території України за одночасного збігу наступних двох обставин. По-перше, доменне ім'я має бути зареєстроване в зоні «.UA». При цьому на комерційне використання торгівельної марки вказує реєстрація доменного імені тільки в зоні «com.ua». По-друге, власник свідоцтва на знак має виробляти товари та/або надавати послуги, для яких зареєстровано знак, саме на території України.

Вищий господарський суд України у постанові по справі № 20/500 2006 р. зазначив, що використання оспорюваного знака в мережі Інтернет для України може бути визнане лише у випадку реєстрації сайту, що відтворює торгову марку, в домені .UA. Крім того, відповідач не подав належних доказів на підтвердження факту виробництва товарів чи надання послуг із застосуванням зареєстрованого позначення. Тому розміщення зареєстрованого позначення навіть у домені «.UA» та на сторінках веб-сайтів без вироблення відповідачем товарів та надання послуг, для яких зареєстровано спірний товарний знак, не може викликати у споживачів асоціації цього позначення з товарами та послугами відповідача. Відтак попередні судові інстанції дійшли вірного висновку про те, що розміщення відповідачем спірного знака на веб-сайті та на рекламних щитах під час проведення змагань поза межами України не може вважатися використанням цього знака в розумінні статті 16 Закону.

За рік до цього Вищий господарський суд України, розглядаючи справу 44/326, зробив такі висновки щодо функціональності доменних імен при використанні знаків для товарів і послуг. По-перше, для споживачів, щодо яких при отриманні доменної назви визначальне значення має ідентифікація з державою Україна, домени, зареєстровані в домені «.UA», за своїми споживчими характеристиками не є взаємозамінними з будь-якими іншими доменами, а тому послуга з їх адміністрування та технічного супроводу не може бути замінена послугою з адміністрування інших доменів верхнього рівня. По-друге, домен «COM.UA» є публічним доменом загального користування другого рівня, складовою системою домену .UA. Доменні імена, зареєстровані в домені «COM.UA», вказують на комерційний характер діяльності користувача та інформації, що міститься на його веб-сайті. Жоден інший домен, крім домену «COM.UA», не вказуватиме на те, що

його користувач здійснює саме комерційну діяльність в Україні. Отже, домени, зареєстровані в домені COM.UA, за своїми споживчими властивостями не є взаємозамінними з будь-якими іншими доменами.

У 2008 р. вищевикладений підхід Вищого господарського суду України до кваліфікації використання в Україні знаку для товарів і послуг у доменних іменах був відтворений Господарським судом м. Києва. У Рішенні у справі 39/202 цей суд констатував: для того, щоб використання знаку в складі доменного імені можна було вважати його використанням саме на території України, адреса веб-сайту має містити доменне ім'я на території адресного простору українського сегменту мережі Інтернет, тобто в складі доменного імені має бути зазначено «UA». Переглядаючи це рішення, апеляційна інстанція 21.03.2008 р. підтримала висновки, зроблені місцевим судом, і зазначила, що використання оспорюваного знаку в мережі Інтернет для України може бути визнане лише у випадку реєстрації сайту, що відтворює товарну марку, в домені «UA».

Існують і процесуальні особливості вирішення судами спорів, у яких ставляться питання про використання доменних імен. Слід звернути увагу на спосіб забезпечення позову, обраний Господарським судом м. Києва при розгляді справи про заборону використання певного позначення у низці доменних імен. За клопотанням позивача суд заборонив відповідачеві вчиняти будь-які дії, пов'язані з делегуванням, переделегуванням, передачею прав на доменні імена та внесенням будь-яких змін до записів про них (справа № 20/590 за 2007 р.). Відповідна ухвала суду була залишена без змін апеляційною та касаційною інстанціями. Забезпечення позову шляхом заборони відповідачам вчиняти визначені судом дії щодо спірних об'єктів безпосередньо впливає із суті позовних вимог та ґрунтується на мотивованому припущенні про загрозу можливого відчуження об'єктів, що є предметом спору, а тому невжиття цих заходів може ускладнити чи унеможливити виконання рішення господарського суду в разі повного або часткового задоволення позову.

Досліджуючи докази у справах, в яких стверджується, що використовуване однією особою доменне ім'я відтворює знак для товарів і послуг іншої особи та фірмове найменування останньої, суди розглядають належним доказом цього факту лише висновки експертизи об'єктів права інтелектуальної власності. Такий підхід суду мав місце, наприклад, у справах 12/71 та 12/71-12/224, розглянутих Господарським судом м. Києва.

На завершення слід зазначити, що огляд практики розв'язання судами правових питань, пов'язаних із доменними іменами, звісно, не охоплює всіх правових проблем, що стосуються цієї нової для права України категорії доменного імені. Проте тут зазначені ті аспекти функціонування доменних імен, які вже стали об'єктом судових спорів в Україні. Вирішення відповідних питань судами не завжди може отримати однозначну юридичну оцінку і часто лишається досить дискусійним. Проте, подальший розвиток і коригування судової практики в цій сфері може супроводжуватися одночасним удосконаленням нормативно-правової бази та доктринальним опрацюванням правового режиму доменних імен.

1. *Кодинець А.О.* Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. – К., 2006. 2. *Кохановська О.В.* Право інтелектуальної власності України: від науково-технічного прогресу до інноваційних технологій інформаційного суспільства // Зб. матер. Цивілістичних читань з проблем права інтелектуальної власності, при-

свячених пам'яті проф. О.А. Підпригори (18 квітня 2007 р., Київ). – К., 2008. – С. 134. **3.** *Бонтлаб В.В.* Цивільно-правове регулювання доменних імен. Автореф. дис. ... канд. юр. наук. – К., 2006. – С. 9. **4.** *Майданик Н.І.* Сайт в мережі Інтернет як невизначений об'єкт права інтелектуальної власності // Зб. матеріалів Цивільстичних читань з проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О.А. Підпригори (18 квітня 2007 р., Київ). – К., 2008. – С. 29. **5.** *Єдиний* державний реєстр судових рішень України: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>